Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной нэгдэ гарана. | № 128 (18151) | 1989 оной июниин 3, суббото | Сэн 3 мүн.

СССР-эй Арадай депутадуудай съезд

ҮХЭТЭ ҮЙЛЭ ХЭРЭГҮҮД, ШУХАЛА ХУБИЛАЛТАНУУД

ОНОЙ хэмжээндэ байнаар, худөөгэй нүргуулинууд илангаяа хүндэ хүшэр байдалтай. Энэ ушар нэн түрүүн иимэ тобшолол хэхэ арга олгоно гэжэ депутат хэлэбэ. Ойрын жилнүүдтэ ушар байдалые зөөнөрүүлхын тула мүнгэ зөөри хаанаһаа абалтай гээшэб? Гарбешануудые хороожо, эзэн буса ябадалһаа ороодог ехэ гэзэлтэнүүдые хороожо, хэдэн арбан миллиард түхэриг эрдэм нүраласалда һомолхо арга бии гэжэ депутат тоолоно.

Эрдэм нүраласалда компьютеэнүүдые нэбтэрүүлхэ талаар менэй орон дэлхэй дээрэ һүүлшын һүүринуудай нэгые эзэлнэ гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Тэрэниие хүрдэдахаха тухай правительствын шиидхэбэринүүдэй абтаашье һаань, энэ зорилго ойрын жилнүүдтэ шиидхэгдэхэгүй байна. Юундэб гэхэдэ, ехэ мүнгэ зөөри һомолхо эриилгэ тобшиг бшуу. Эдэ мүнгэ зөөри хаанаһаа абалтайб. Гансал хилын саанаһаа худалдажа абзад түхеэрэгдэн тодхогдоогүй байнан түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүд 5 миллиард түхэригэй сэнтэй байна гэжэ депутат хэлээ. Юрэдее, энэ асуудалые шиидхэлгэ дохиная эзэн буса ябадалда хабаатай байна.

Эндэ республика бүхэн политическэ, социальна, экономическа программануудаа өөрынхөөрөө бэлэдүүлнэ гэжэ депутат Дунда Азиин нютагай асуудалнуудта тогтоходоо тэмдэглээ. Туркменидэ арадай өжэхын байгууламжа тэнсүүриеэ ехээр алданхай. Энэнь республикын хүн зонай ажалаар хангагдалгада, худэлмэриишэн аргаин тоодо, мэргэжэл шадабэриилэ нүлеэлгэ. Үгэ хэлэгшын һанамжын өнөөр, Верховно Совет, илангаяа Национальностынуудай Совет материальна аша тусын хэмжээлэб хангаха, худэлмэриин һууринуудые тогтоохо хэрэгтэй хинаһандаа абаха өнөтой.

Үхибүүд болон үбгэд, хүгшэдэй һайн гү, али муу тээшээ зарим тэдэ хубилалые злирхэйлэн гэршэлэлэн тоо, баримтануудыг, менэй бүхы ехэ ехэ Съезднүүдые, конференциүүдые эхилбэл, таарамжатай ха гэжэ бүхы нэнэн соогоо бодомжолдог байнаб гэжэ депутат **А. А. Лиханов** хэлэбэ. Жэл бүриин ба табан жэлэй статистикын тоосоонууд соо хайлуулагдаһан металлтай хамта тобшдаг бүхы депутадуудай хараа бодолые хүндэлнэбди гэхэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Гэбшье эдэ бүгэдэнтөө гадна, олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг гүрэнэй асуудалнуудта тогтуурилтай һаннаар, гуримтайгаар, зүрхэ сэдьхэлтэй хандахыень хүсэнэн

СССР-эй Арадай депутадуудай съезд

ТҮҮХЭТЭ ҮЙЛЭ ХЭРЭГҮҮД, ШУХАЛА ХУБИЛАЛТАНУУ...

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Һарадаа 60 түхэриг хүрэтэр пенси абадаг дайнай ба ажалай ветерануудай пенсинүүдые ехэ болгожо, шэнэ хуули баталан абахаһаа урид тэрэниие хэрэглэжэ эхилхэ хэрэгтэй гэһэн бодол тэрэ хэлэбэ.

Бүхы общество ветерануд түхай анхарал оролдолго гаргаха зэргэтэй гэжэ үгэ хэлэгшэ тодорхойгоор хэлээд, дайнай баатарнуудта хүшөөнүүдые бодхоохо, бии байгаа хүшөөнүүдые хамгаалха, залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ асуудалнуудта ехэ анхаралаа хандуулаа

Депутат **А. А. Граховский** үгэ хэлэхэдээ, Чернобыльдохи АЭС-тэ болоһон гэнэ усалда гол анхаралаа хандуулаа. Манай ажабайдалай эгээл үбшэнтэй газарнуудай нэгэн гэжэ тэрэниие нэрлээ. Гэнэ усалай хойшолонгуудые усадхахын тула гансашье нютагай хүсэлэл оролдолгонууд бэшэ, нэн түрүүн бүхы орон хабаадаха хэрэгтэй гэжэ тэрэ онсолон зааба.

СССР-эй Европодохи хубида бузарлагдаһан газар дайдын удельнэ шэгнүүрээр Гомельскэ область түрүү һуури эзэлнэ. Энэ нютагтахи гэнэ усалай хойшолонгуудые усадхалга түхай, комиссиин хүдэлмэри түхай тодорхойгоор хэлээ. Тэрэ өөрөө тус комиссиин бүридэлдэ ородог. Хүсэлэл оролдолгонуудай гаргагдаашье һаань, хүнүүд эндэ аюулгүй ажаһууха гэжэ лаб хэлэхын аргагүй. Дүрбэдхеэ хүнүүд эндэһээ гаргагдаха болоно. Тэрэниие һүүлшын болгохо хэрэгтэй.

Эдэ бүгэдэтэй дашарамдуулаи, абтаха хэмжээнүүд дээрэ үгэ хэлэгшэ тогтобо. Тэрэ эрдэмтэдтэ хандажа, «Чернобыльдохи полигон» дээрэ эрдэм-шэнжэлгын хүдэлмэри эдэбхижүүлхыень уряалба. Гэнэ усалай һүүлээрхи гурбан жэл соо һуурин тосхонуудые радиоактивна бодосуудһаа сэбэрлэхэ ашаг үрэтэй технологи, арга оньһо ба хэрэгсэлнүүдэй бии болоогүй байһаниинь халаглемаар. Олон асуудалнууд шидхэгдэнгүй үлөө. Гансал атомна электростанци дээрэ бэшэ, харин хохидолдо ороһон бүхы газар дээрэ СССР-эй правительственна комиссиин бүри эдэбхитэйгээр хүдэлөө һаань, эдэ асуудалнууд нураггүй үсөөн байха һэн. Мүнөө жэлдэ Чернобыльдохи АЭС-эй гэнэ усалай хойшолонгуудые усадхаха гүрэнэй комплексно программа зохёожо, энэ документые СССР-эй Верховно Советдэ баталха шухала гэжэ хэлэгдээ.

Съездыи ябаса түхай хэлэхэдээ, зарим депутадууд түйлай шухала асуудалнуудые эрид шууд шидхэлгэнэ зайсаха һэдэлгэ гаргана гэжэ тэмдэглэбэ. Демократиие хоорһон үгэ хэлэлгэтэй һамаржа болохогүй. Манай Съезд мүнөөнэй байдалһаа ороние гаргаха талаар ажал хэрэгтэй, зохёохы, гүнзэгы бодомжотой хандасын үльгэр жэшээ болохо зэргэтэй. Тэрэнэй ажаглаһанай ёһоор «партийна кадрнуудые таад гээд лэ муудахаха» ябадал эхилээ гэжэ депутат һамаа зобонгёор хэлэбэ. Иимэ ехэ алдуу эндүүнүүдэй бии байһанда бидэ бултадаа эзмэтэйбди, бидэ хамтаараа манай обществые шанарай шэнэ хэмжээндэ гаргаха болнобди гэжэ тэрэ зааба.

Депутат **Э. Т. Липпмаа** гэгшэдэ үгэ үгтэнэ. Нэгэ нэгэндээ добтолхогүй тухай 1939 оной совет-германиин договорто, Молотов-Риббентропой пакт ба тэрээндэ нэмээгдэһэн нюуса протоколдо политическэ ба хуулиин сэгнэлтэ үгэхын тула комисси байгуулха тухай асуудал эубшэн хэлсэлгэдэ табиба.

Депутадууд **В. И. Яровой, Ж. И. Алферов, В. В. Иванов, В. М. Семёнов, В. А. Березов, И. Я. Кезберс, И. Н. Грязин, Э. Э. Иккенс, Ю. Ю. Болдырев, Р. А. Медведев** гэгшэд энэ асуудалые зубшэн хэлсэлгэдэ хабаадаа.

1939 оной совет-германиин договорто политическэ ба хуулиин сэгнэлтэ үгэхын тула комисси байгуулха дурадхалые **М. С. Горбачев** дэмжээд, энэ асуудалаар зарим тайлбари үгэһэн байна.

Комисси байгуулха түхай дурадхалые Съезд дэмжээд, Прибалтикын распубликануудай депутедуудта ба президиумдэ комиссиин бүридэлэй талаар дурадхал оруулхыень даалгаба.

Энэрхы сэдьхэлэй ба элүүр энхын совет жаса байгуулалсаһан инвалидуудай нийтын эмхинүүдэй эүгөө гүрэнэй үндэр өндэр дээрэһээ түрүүшынхиеэ үгэ хэлэхэ арга боломжо үгтэбэ гээд депутат **А. Я. Неумывайкин** мэдуулбэ. Мүнөө миллионһоо олон инвалидууд депутадуудһаа зелан сэхэ шидхэбринүүдые хүлсэнэ гэжэ тэрэ хэлээ. Нэн түрүүн пенсеэр хангалга түхай асуудал шидхэхэ хэрэгтэй. Үки хада ажолайнгаа намтар дүүргэнэн инвалидууд ба пенсионернүүдэй ахир багахан пенсинүүд тэдээндэ һайнаар ажаһууха арга хангажа шаданагүй. Пенси болон тэдхэмжэнүүдэй доодо хэмжээе адагынь 100 түхэриг хүрэтэр үргэхэ гэһэн һанамжа депутат оруулба. Энээниие хойшолуулангүй, 1990 оной эхилхэ ёһотой. Пенсинууд түхай Хуулиин бателагдахые хүлеэнгүй, ядахадаа инвалидуудта нэн түрүүн үгэжэ эхилхэ байгаа. Харин энээнэй түлөө мүнгэ зоорин оборонодо, зэмбуулин шэнжэлгэдэ зорюулагдадаг гаргашануудые таарууулаар багга болгоһоной хүтэлбэриин аппарадые хорооһоной ашаар бүсэдшье аргаар олохо болохо байгаа гэжэ үгэ хэлэгшэ онсогон тэмдэглэбэ.

Ветерануудай бэ инвалидуудай хэрэгүүдэй комитет байгуулха түхай һанамжа үгэ хэлэгшэ дэмжэбэ. Инвалидуудай эмхи түхай Хуулиин проект зохёон табиха ёһотой. Юуб гэхэдэ, энэ зүйл Нийтын эмхинүүд түхай Хуулиин проект дотор ороо мартагдаһан байна.

Саашань үгэ хэлэгшэ эгээл хүрсэ болоһон, инвалидуудые ажалда оруулха асуудал дээрэ тогтобо. Хуулиин ёһоор, инвалидуудта хүдэлмэриин гаргарчуудай 2 процент үлөөгдэхэ байбашье, энэ багахан хэмжээн соо предприяти болон эмхи зургаанай захиргаан ажалда инвалидуудые абаха дүрэгүй байдаг гэжэ тэрэ хэлэбэ. Инвалидуудай асуудалнуудые гаргашье өөһэдээ инвалидуудай шидхэхын тула Бүшэ, харин гүрэнэй хэмжээндэ шидхэгдэдэг болохынь тула экономическэ хориглонуудые хэрэглэхээр болоо гэжэ үгэ хэлэгшэ һанамжалба.

Инвалидуудай гэр байрын эрхэ байдал һайжаруулгын, тэдниие ажабайдалай ба хүдэлмэриин хэрэгтэй бүхы юумээр хангалгын асуудалнуудта депутат ехэ анхарал хандуулба.

Олон тоото митингнүүд дээрэ эзэлдэшүүлай хэлэһэн үгэнүүд дотор партиие хүтэлбэрилгэһөөнь холодуулха, коммунистнуудые ялаа эндэхэ гэһэн уряалнуд соносодог Соло гэжэ депутат **А. А. Коршунов** хэлэбэ. Хүтэлбэрилгэһөөнь партиие холодуулха бэшэ, харин партийна биедээрээ хэлхэбша хэрэ, хубилгын шэнэдхэлгые бүтээмжэтэй болгохын тула нюусаар гү, али сэхэ бүхы юумэ хэмэ байһан хүнүүдые холодуулха хэрэгтэй гэжэ үгэ хэлэгшэ тоолоно.

Нийтын бүсэд эмхинүүдтэй ардли, парти орёо саг дебажа, оронойнгоо ажабайдалда өөрыгөө үүрэгые шэнэгэр бодохо, шэнэлэн үзэжэ байнхай. Коммунист бүхэн экономикодохи, политическэ оршон байдалдахи һаңдөрөл муудалгын тулөө, нацинууд хоорондын харилсаануудай хүрсэдажа бай-һаһан түлөө хөрюусалгын өөрынгөө хубитые дэлха ёһотой. Тэрэ хубилгаан шэнэдхэлгын, демократи үргэдхэлгын, олондо мэдээсэлгын лекинскэ гол ёһонуудта бусалгын үзэл бодолые, демократическа, хуулиин ёһоной гүрэниие байгуулгын үзэл бодолые КПСС лэ нэйруулан дэбжүүлээ бэшэ ааль? 1985 оной апрелиин, XIX партконференциин ашаар болоһон һунгалтын эсэстэ бидэ энэ Съездэ сугларха аргатай болоһоо бултедаа мартаха гаалди? — гээд, депутат эндэ байгшэдта хандаба.

Манай агуухэ, тэрэнэй хамта гешуудал хохидолдо түүхые зуража хаяха, манай холбоое һаңдөргөөха, ороной байгуулэмжые хубилгаха, тэрэниие эмхи гуримгүй ба хэрэлдээ хөмөсоной тогтуургүй байдалда оруулха гэжэ орододог хүсэнүүд бии юм гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Эдэ хүсэнүүд бодото дээрээ бии. Эмхи гуримгүй ба юршье хэжэ болоомоор байдалай шуурган соо тэдэ өөнэдтөө политическэ ашаа үрэ өбаха гэжэ ородоо хэ юм. Нина Андреевануд. «Памяты» гэжэ бүлгэм, «Демократическэ союз» демократитай ямаршье холбоогуй юм гэжэ тэрэ онсолоч тэмдэглэбэ. Орон доторхай революци боложо байна, харин тиимэ хадань, контрреволюци бии гээшэ. Ушар иимэһээ бүхы юумые өөрынь нэрээр нэрлэхэ ёһотой. Революциие хөмгаалха, хүндэ хүшэрөөр, үбшэн зоболоо тойгоор мүндэлжэ байгаа шэнэдхэлгые һалгаха боломжо зүүнэйшье. Баруунайшье тэрэ бариматала шадта үгэхэгүй гээшэ Съездын зорилго болоно. Хубилгын шэнэдхэлгын эрьен бүсахагүйн тула онол аргануудые байгуулхые үгэ хэлэгшэ уряалба. Бүрин гүйсэд бүхы эзсог Советдүүдэй Съездын гэрэ Байха ёһотой гэжэ тэрэ тоолоно.

Орон доторхи экономическа байдалые шэнжэлхэ зуураа, депутат союзна хэдэ хэдэн министерствануудай хүтэлбэрилгэшэдые шүүмжэлбэ, СССР-эй Министрнүүдэй Советдэ өөрынгөө ажаглаһанмудые хэлэһэн байха юм. Тэрэнэй түрүүлэгшэдэ иимэ асуулгатайгаар тэрэ хандаба: ушараад байһан хүндэ хүшэр байдалһаа ороное гаргаха эли һокор ба тодорхой программатай гээшэ гү меной правительство? Пенсичүүд түхай Хуулиг СССР-эй Верховно Советдэ түрүүшын сесси дээрэ хаража үзэхэ ба тэрэниие шата шатаарнь бэелүүлжэ эхилхэ дурадхал тэрэ оруулба.

Эб найрамдалай совет жасын худэлмэриин олон талын ябуулгануд түхай депутат **А. Е. Карпов** өөрынгөө хэлэһэн үгэ дотор хөөржэ үгэбэ. Энэ нийтын эмхи конверсиин программада, ондоогоор хэлэбэл, сэрэгэй үйлэдбэриие амгалан тайван байдалай үйлэдбэри болгохо ябадалда хабаададаг юм гэжэ тэрэ мэдээсэбэ. Энэмнай гансашье мүнгэ зөөри, гансашье саг эдлэдэг бэшэ, харин эрдэм ухаанай эохёохы ябуулгануудые хэхэ эрилгэ табидаг байна. Тэдэниие энэ Жаса мүнгэ зөөреэр өхэнхидээ хангадаг юм. Инвалидуудай шухала асуудалнуудта ехэ анхарал хандуулагдадаг. Тиигэжэ байша оной январьһаа Жасын мүнгэ зөөреэр Эсэгэ ороное хамгаалгын Агуухэ дайнай инвалидуудай эдеэ хоолой ба медицинскэ хангалгын нормонууд дээшэлүүлэгдээ. Энээнһээ гадна ветерануд болон сэрэгшэд-интернационалистнуудай госпиталиин, дайнда наһа барагшадай үндэр наһатай болоһон ганса бэе һамгодтань социальна туһа хүргэхэ түбэй барилга, өхэшүүл ба үхибүүдтэ хэрэгтэй протезуудые бүтээхэ үйлэдбэри хүгжөөлгэ манай капитализм болоно гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Иимэ асари ехэ байгаалиин баялигуудтай байха зуураа иимэ үгытэй ядуу байха гээшэ гүрэнэй бүрин эзэмдэлгын саашадаа экономическа ямаршье хүгжэлтэ түйлахагүй байһанай арсашагүй гэршэ мүн болоно.

Совет болон гүрэнэй хүтэлбэрилхы кадрнуудые дэбжүүлхэ асуудалнуудта депутадай үгын ехэнхи хубинь зорюулагдаһан байгаа. Ямаршье тушаалда, эгээл дээдэ тушаалнуудые оруулалсан, дэбжүүлхэдээ партийна болон партийна бэшэ хүнүүдэй хоорондо гүйсэд адли тэгшэ эрхэ хэрэгтэй гэжэ тэрэ мэдуулээ.

СССР-эй Конституциин зарим бүлэгүүдые хубилгаха хэдэ хэдэн тодорхой дурадхалнуудые депутат оруулба. Депутадуудай улүүсэ ехэ хангалгануд тухай хэлэхэдээ, европортнууд болон вокзалнуудтахи депутадуудай таһалгануудые эхэ ба үхибүүнэй, үндэр наһатайшуулай таһалгануд болгон үгэхын тулөө дүүгөө үгэхыень тэрэ дурадхал оруулба.

Энэ дурадхалыень Съезд баталһан байна.

Советскэ Союзые бүрилдүүлэн бии болгоһон национальна республика бүхэн экономическа, социальна болон оюун ухаан бодолой хүгжэлтэй өөрын онсо түхэл шэнжэтэй гэжэ хэлэхэдэ, ямаршье һажэг түрэхэгүй байха гэжэ депутат **Азизбекова Пюста Азизага Кызы** хэлэбэ. Тиимэһээ ямар нэгэ политическэ институудые болон экономическа модельнуудые бии болгоходоо, бэе бэеэ дуурэлан һажаажа болохогүй. Тиигэбэ яабашье СССР Союзэй болон союзна республикануудай аша туһаануудые бүрилдүүлэн таарууулалгые тодоор гуримшуулһан бүгдэ союзна хуулинуудые бии болгохо гээшэ айхабтар хэрэгтэй. Экономикые хүтэлбэрилгые шэнэдхэн хубилгалгын юрэнэй ёһо гуримууд энэ шэглалаар бүгдэ союзна хуулинуудые зохёон бии болгохо үндэһэ һуури бии болгоно. Тиигэжэ зохёогдожо байһан хуулинуудная ута наһатай байһай гэжэ һанахаар байна.

Манай олонациональна гүрэнэй конституционно байгуулалмжын үндэнэ һуурние задалжа хаяха уряануд мүнөөдэр улам олоор эзэлдэг болонхой. Гэбэшье иимэ мэдүүлгэнүүдые хэлэдэг зон бүгдэ национальна бэшэ, харин тодорхой булэгүүдэй һанамжануудые дуулгана гэжэ депутат хэлэбэ. Манай бүхы союзайшье, мүн республика бүхэнэйшье хүсэ шадалай бага болоходо нүдөөлхэ айхабтар ехэ оюун ухаан бодолой автономизацида, национальна амяараа бололгодо бидэнэрэй хаалтануудые хэжэ шадаагүй һаамнай, үри хүүгэднэй бидэниие хүлисэхэгүй.

Манай ороной зарим нютагуудта націоналис ябуулганнуудай болоһон, харагдаһан тухай үгэ хэлэгшэ саашадаа хэлэһэн байна. Нагорно-Карабахска автономно областиин нютагуудтахи байдалай хэды орёошье һаань, энэ байдал гуримшуулха замда хэды олон бэрхэшээлнүүдэй болон хаалтануудай ушараашье һаань, тус асуудал шидхэжэ болохоор юм гэжэ депутат мэдуулээ. Тусхайгаар хүтэлбэрилгын комитедэй худэлмэриие тэрэ һайн гэжэ сэгнээд, ажал ябуулгань бүри ашаг үрэтэй баймаар гэжэ тэмдэглэбэ. Гэбэшье шэнэдхэн хубилгалгада эсэргүү хүсэнүүд тэрэнэй худэлмэридэ нюулта нөөлтэгүигөөр һаелта хэнэ, забастовкануудые эмхидхэнэ, түбэй зургааануудай шидхэбринүүдые бүруушаан шүүмжэлнэ.

Һайн һайхан һанаан бодол, харилсаа холбоо тогтоохо үнэн зүрхэнэй эрмэлзэл хэрэгтэй гэжэ депутат заагаа. Бүтээхы шэглэлтэй ехэ худэлмэри хэрэгтэй.

Тюмениин нефтянниггуудай шахардуу байдал депутат **В. В. Густовай** хэлэһэн үгын гол темэнь болобо. Манай ороной нефть олзоборилгын гол нютаг эзлэжээтэ уналтадаа дутэлжэ ябана гээд тэрэ һанаа. Социальна асуудалнууд иланаага хурсаар табигдана: 17,5 мянган нефтяннигуудай гэр бүлэ саг зуурын муухан байранууд соо хөшесэгдажа байна. Энэмнай холын хойто зүгэй болон намаг налхи газарай оршондо ушарһон байдал болоно. Медицинскэ хангалга муу байна, соёлой объектнууд үсөөдэнэ. Жэшээлхэдэ, Нижневартовск хотсдо ороёдоо нэгэ киноге атр бии юм. Бүсэд хотонуудта энээнһээшье доро байдал тохёолдонхой.

Мүнөөдэршье айхабтар орёо болоод байһан байдалые манай эндэ нефтехимиин предприятиинуудые бариха гэһэн шидхэбэри бүри хурса болгоно. Энэ хэрэгтэ үшөө ехэ олон хүн элсүүлэгдэхэ ёһотой ха юм. Иигэжэ үшөө шидхэгдэгүй байһан асуудалнууд дээрэ шэнэнүүд нэмээгдэнэ, гэргүйшүүлэй тоо улам олошорно.

«Нефть — али болохо арга аабаха» гэһэн үряа хаяха саг үни үнгэрөө гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолһон байна. Тэрэниие хоорһон гараараа абахагүйш гэжэ мүнөө эли болоо. Найдамтай ара тала, нэн түрүүн социальна, соёлой, ажаһууделай асуудалнуудые шидхэлгэ, мүнөө сагай техникэ хэрэгтэй. Олзоборилгодоһон нефтиин горитой хубиин валюгаар худалдагдадагшье һаань, гадаадын оронуудһаа техникэ худалдажа абаха арга олдоногүй. Депутадай һанамжын ёһоор предприятиинуудай бүеэ дааһан байдалые улам үргэдхэхэ, албан хойрог хаалтануудые зүрхэтэйгөөр эбдэхэ шухала.

Мүнөө хаража үзэгдэжэ байһан нютагай ажахын тоосоо-ной болон арадай ажахые хүтэлбэрилгые шэнэдхэн хубилгалгын асуудалнуудай оршон сэо консорциумай түхэлэй ажахын нэгэдэлнүүдые нютаг нютагуудта бии болгохо, ажахы эрхилхэ, экономическа асуудалнуудые шидхэхэ талаар үргэн эрхэнүүдые, түлөөлэлгэнүүдые олгохо шухала гэжэ һанагдана.

Хубиин, гүрэнэй, ангиин, үзэл суртаалай аша тыһануудһаа М. С. Горбачевой хэлэ дээрэ табиһан хүн түрэлтэнэй ажамидарха асуудал бүри гүнзэгыөөр табигдадаг боложо байна. Иимэ юрэнхэ бодомжо харуулха зуураа, депутат **В. В. Ландсбергис** тус асуудал заабол тодорхой газарта, жэшээлхэдэ, Литвада шидхэгдэнэ гэжэ мэдүүлһэн байна. Манай нютаг экологическа асари ехэ аюулай «нүхэ» доро үнинэй оруулагдаад байна гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Тиигэжэ ажамидарха асуудал бүхы национальностьнуудай хүнүүдтэ, ажахын тоосоон, мүнгэнэй үнэгүй бололготой тэмсэл, бүри һайн, бүри адли тэгшэ ажабайдал шэнгеэр тон ойлгосотой болоно гээшэ.

Союзна республикануудай хүгжэлтэ түхай асуудалнуудта депутат горитой анхаралаа хандуулба. Тэрэнэй һанамжын ёһоор, түбэй болон республикануудай хоорондохи харилсаанууд хуушанайнгаа ёлоо-римаар «хүтэлбэрилэгшэдэй болон тэдэнэй мэдэлэй зоной» харилсаан мэтэгэр бэелүүлэгдэ һэн зандаа гээшэ ха. Демократическа бэшэ аргаар, олонхиин дуугаар республикануудай эрхэнүүд хэзээдэшье хизаарлагдахагүй гэһэн найдамтай хаалта орёо байгуулламжатай манай гүрэниие демократизацилхадаа, табиха шухала. Союзна гүрэнүүд болон арадуудые хамгаалха парламентска оньһо зохёохо хэрэгтэй гэжэ үгэ хэлэгшэ заагаа.

СССР-эй Конституцида харшаар Литвада абтаһан Хуулинууд түхай үгэ хэлэгшэ онсолон тогтобо. Эдэ бүгэдэнэо уламжалан, СССР-эй Гол хуулида таарамжатай хубилалтануудые оруулха дурадхал депутат табиһан байна.

СССР-эй Верховно Советдэ Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо **А. И. Лукьяновта** заседаниин түрүүлэгшэ үгэ үгэнэ. Депутадуудай асуултануудта харюу болгон, СССР-эй Верховно Советдэ Президиумай ... лон Съездын пр... даабаряар унэн бо... Эндэл ажаһуудаг һаа... релиин 9-нэй һуни... ... болоһон ехэ аюулта... лонгуудтай үйлэ... хайшаагаар хүгжэ... руулһан телеграммана... рэ депутадуудые та... Тус телеграммануд... ... клуб бэшэ, мүртэй гараа табиһан байн... 1988 оной ноябриин... ... намнаад лэ. Бүсэ... түхай хоёр телеграм... зал соо һуугшадта... ... ябадаг һэн.

Тус асуудалаар д... мүртэй ажалшьегүй. Хадай комисси бии бо... рада хорхойтой болоо... хай Съездын шиг... ... һалааш. Сээнтэр руу... зуб байһаниие мүнө... даһан документнуудж... гэжэ **М. С. Горбачев** ... лэ.

Арменийн булэг х... дай эүгөө Съездий... умаа дамжуулагдаһ... да харюу үгэхэ гүй... депутат **Ф. В. Довлатов** лэбэ.

Арменийн булэг А... дай асуултада харюу... дадаараа Съезд пре... үгэбэ.

Депутат В. И. ... Съезд дээрэ табиһан ... тобшолол, президиум... мандатна комиссиин... хандалганууды, бү... телеграммануудые ... хэ талаар мандатна ... ажал ябуулга түхай ... Съездын мандатна ... түрүүлэгшэ **Б. В. Гидаспов** ... лаараашадай урда хэ...

Мандатна комиссин... лэгшын мэдээсэлые ... анхаралдаа абаһан б...

Т. Х. Гдлянай то... СССР-эй Прокуратурэ... дэлгын булэгэй ажал... тай холбоотой матери... шалгаха талаар комис... рилэл түхай дурадхал... тат Р. Н. Нишанов ... президиумэй эүгөө... дуудаа дуулгаба. Д... **Н. В. Иванов, В. С. Ш... Э. Ю. Юсупов, Н. А... А. Г. Мухтаров** бол... энэ асуудал зубшэн ... хабаадалгаһан байна.

Удаан саг соо үрэ... үгэ бүлэлдаанай ... олонхиин дуугаар ту... сиин бүридэл һайн... байха юм.

Депутат **А. Е. Карпов** хэлэлгэтэй дашар... В. И. Ленинай нэрэмж... хүүгэдэй жасын мүр... риин хайшаагаар ... дадаг түхай мэдээсэ... **А. А. Лиханов** хэбэ.

Энээгээр удэшын э... худэлмэри түгсөө.

Июниин 2-то СССР-... дай депутадуудай сое... мэриеэ үргэлжэлүүлхы... (Т...

Москва. Кремлиин Съезднүүдэй ордон. СССР-эй Арадай депутадуудай съезд. Арадай булэг депутадуудай дунда.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Б. Н. Ельцин. ТАСС-ай фотохроникэ.

Республикымнай ажалшад СССР-эй Арадай депутадуудай съездын худэлмэреэр һонирхоно, һанамжануудаа хэлэнэ

БҮТЭМЖЭТЭЙ ТОГТООЛНУУДЫЕ БАТАЛҺАЙ...

Эдэ үдэрнүүдтэ республикымнай бүхы ажалшад СССР-эй Арадай депутадуудай съездын худэлмэриие анхаралтайгаар адаглана. Илангаяа арсалдаата асуудалнуудсаар үгэ бүлэлдаан болоно. Ажалайшье газарта, үйлсэдэшье хүнүүд гансал Съезд түхай хөөрэлдэнэ. Үсэгэлдэр манай корреспондент Улаан-Удын локомотив вагон запабарилгын завод ошожо, механическа цехэй хэдэн худэлмэришэдтэй уулзажа хөөрэлдэһэн байна.

В. А. ГАЛАЙЧУК, шудхагша: бидэ бултадаа хубилган шэнэдхэлгын, үндэһэн хубилалтануудай түлөөбди. Тиимэһээ тус Съезд ямар тогтоолнуудые абанаб, тэрэл замаарнь хубилалтануудай ябажа магад. Олонхи депутадууд зүб юумэ хэлэнэ. Телевизорээр хаража байхада, зарим ушарта һэшхэлгүй гэхээр үгэнүүдые депутадууд хэлэнэ.

Верховно Советдэй Национальностьнуудай Совет бүри һайнаар һунгадаха байгаа гэжэ һананаб. Манай республикын эвенкнүүдые хаража үзыт. Урда жэлнүүдтэ тэдэниие ямараар хашаһан байгаа гээшэб. Хэр үгһаа хойшо адуулжа ябаһан оронуудыньшье нилээд хороогдоһон, загаһа бариха аргагүй болошоо.

Тиихэдэ Съезд муугаар бэлдэгдээ гэжэ ойлгохоор. Дуугаа үгэлгын болоходо, депутадуудай гүйлдэжэ, тооложо ябахыень харахада, эшхэбтэр байна. Замбуулин руу удэр бүри шахуу хэмэл одонуудые ниидхүүлжэ байгаад, Съездын зал соо электронно тухеэрэлгэ хэхэ зөөри олдоогүй гээшэ гү? Юрэдөө, депутадуудная Съезд дээрэ бүтэмжэтэй тогтоолнуудые баталһай гэжэ хүсэнэб.

Б. П. РИНЧИНОВ, цехэй мастер, КПСС-эй гэшүүн: Съездын худэлмэри демократиин оршон байдалда үнгэржэ байнэ. Энэ Съезд, тэндэ тогтоогдоһон оршон Коммунис партиин ашаар зохёогдоо. Иимэл хуралдаан дээрэ муугаа һаланжа, сэхэ харгы руу шэлжэхэмнай болтогой.

Поэт Е. Евтушенкын хэлэһэн үгэнүүдые һайшаанаб. Илангаяа экономико, нацинууд хоорондын харилсаанууд болон үндэр тушаал өөрын аша туһада хэрэглэдэг тухай зохидсор хэлээ. Гэхэтэй хамта бидэ, һунгагшад, манай республикын депутадуудай делегациин һанамжа мэдэнэгүйбди. Хэрбээ Съезд дээрэ хэлэхэ аргагүй һаа, Буряадайнгаа газетэнүүдэй редакциинуудта хонходожо, хэлэхэ текстээ толилуулхаяа яана гээшэб? Өөһэдынгөө депутедуудые хаа-яа телевизорээр хараад, юушье хэлэнгүй һуухыень адаглахада, гомдолтой байна. Үгышье һаа, ямар дурадхалнуудые оруулха хүсэлтэйб гэжэ мэдэнэгүйбди. Эдэ бүгэдээ Буряадайнгаа ажалшадта яажашье һаа, мэдүүлхэ ёһотой.

Л. Л. РУДАКОВА, тоһодогшо: би политика түхай ехээр ойлгогшогүйб. Тиимэшье һаа, иимэ һанамжатайб. Энэ Съезд дээрэ нэн түрүүн Пенси түхай Хуули баталагдаха ёһотой. Гадна гэр байрыг асуудалые ямар бэ даа хуулиин ёһоор шиидхэхэ эзэргэтэй. Эхэнэрнүүдэй худэлмэриин ажаһуудалай эрхэ байдал һайжаруулха хэмжээнүүд абтаһай гэжэ хүсэнэб.

С. ШИПИЛОВ, токарь-карусельщик, ВЛКСМ-эй гэшүүн: урид бэшэгдэһэн сценаркин ёһоор тус Съездын ябуулгадаагүйдэ баяртайб. Тэрэ тогтоолнуудная хэр байха гээшэб гэжэ таамагланаб. Юуб гэхэдэ, КПСС-эй XIX конференци дээрэ баталагдаһан һайн тогтоолнууд тон муугаар бэелүүлэгдэнэ. Илангаяа нацинууд хоорондын харилсаанай болон албан хойрог ябадалтай тэмсэлгын резолюциинууд тухай эхэтэ һанаата болоноб.

Советскэ Союзай Герой Р. Аушевтай хэгдэһэн хөөрэлдөө һаяшаг уншаа һэм. Тэрэ тон зүб хэлэнэ. Армида уставта ородоггүй харилсаанууды, «дедовщина» гээшые үгы хэхэ арганууд бии. Тэрэнэй нэгэниинь хадаа сэрэгшэдтэ алба хэһэнэйнь зэргээр мүнгэ тулэхэ хэрэг болоно. Юун гээшэб, һарадаа юрын сэрэгшын 7 түхэриг салин абахадань, офицернүүд болон прапорщигуудсалин хүлэнэһөө гадуур үшөө мүнгэн шан абана бшуу. Тиимэһээ хоёр ондоо хандалга гараха.

Үшөө тиихэдэ гүрэнэй засагай дээдын зургааануудай хүтэлбэрилэгшэд түхай нимэ һанамжа бии. Нухэр Михаил Сергеевич Горбачев хоёр тушаал эзэлжэ байха ёһогүй. Хаана парти, хаана гүрэн гэхэ гү, али Совет засаг гээшэб гэжэ ойлгохын аргагүй болохо.

Съезд дээрэ Б. Н. Ельцинэй хэлэһэн үгэнүүдые дэмжэнэб. Тэрэ тон зүб сэгнэлэй үгөө. Саашань хэлэхэ гэбэл, үндэр наһатай болоһон Политбюрогой гэшүүд наһанайнгаа амаралтада гарахаяа зүрхэсэнэгүй гээшэ гү?

Һүүлшын асуудал гэхэдэ, Силикатна посёлогто котельнэ ёзэргдажа байна. Тэрэнэй бэрилга эхилһээр аяар наймаа жэл үнгэршэбэ. Ёзэрилгынь иигээд дүүрэһэн хойно дахинаа шаг шууяа татаха байхабди. Шуулуун нүүрһээр худэлхэ тэрэ котельнэ ехэ торгог горгаха. Тиихэдэнь агаараа сэбэр байлгаа гээд тэндэ ажаһуугшад шуулдаха гэжэ тухайлнаб. Эртэнэһээ тэрэ котельнэдэ анхаралаа хандуулеябди гэжэ оложнитые уряалнаб.

Б. ДАМБАРИНЧИНОВ бэшэжэ абаба.

НЭГЭН ХҮСЭЛТЭЙГӨӨР

Бүхы ороноймнай, арад зоноймнай ажабайдалда айхабтар ехэ удха шэнартэй, бултэй анхарал татаһан хуралдаан — СССР-эй Арадай депутадуудай съезд Москвада боложо байна.

Манай звеногой тэрэашад мүнөө үеэ ороён болон малай тэжээлэй үргамалнуудые тарижа, туха сүлөөгүй худэлжэ байбашье, багa зэбһар гаргахдэнь энэ съезд түхай һанамжаяа хэлээдэг, удэшэниинь телевизорээр харадаг. Һочкрходог байнабди. СССР-эй Верховно Советдэй урдань болоогог сессинүүдһээ энэмнай тэд ондоо, үгэ булэлдалгатай, һанаһаяа сэхэ руунь хэлэлгэтэй, ёһотойл демократическа удха шэнэтэй съезд болобо гэжэ һананабди.

Гүрэнэй засаг түрын үргэн нимэ арад түмэнай хабаалгатай болохо, мүнөө үеын шэнэ политикые тодорхойлхо эрхэ байдал бии боложо байна гэжэ бидэ юрын ажалшад эндэһээ ойлгонобди. Съездын хаяа шидхэбринүүдэй хүсэндөө хүргэгдэхэдэ хубилган шэнэдхэлгэ улам ульгамаар ... ороондохо болонобди. ... жалдэ хэлсэгэйнгээ ... 13,3 мянган центнер то... гуулжа, тогтоогдомол ... соохоздоо худалдаад. ... Хото худеөгэй хөөр бэ... гуй», «Илалтын туяа», «Үүгэсынгаа 5 процентыг ... тэ тулбэридэ өөһэдтөө ... ёһотойбди.

Иигэд тарилгын дүгэ... тэрэа үргуулдаг звено... хэхэ ажалынь бага болоо... дна. Ургаса хуряаха ... зэнэбэрилха, ургасынгаа ... ноһоо харуулнха, ... Һэльбэхэ богонобди. Э... нэмэлтэ ажалтай байхы... Хуурай гэжэ газарта 11... тар себшалан бэлэ... абабди. Энэнээ һайса ... жа, адагынь 1500 центн... Һайн шэнэртэйгаар сэ... хуряажа, ажахыдаа хүдэ... бди.

Эдэ мэтэгэр жэл соо ... Һаа, ехэ мүнгэнэй ажал ... хэ, ашаг олзо оруулха, ... гергашаяа харюулха гэжэ ... дохо болонобди. Булта... гэн хүсэл эрмэлзэлтэ... хэрюусалга ехэтэйгээр ... ёһоо. Энэ хүсэлые ... Б. И. Малханова һургаа... ... хандажа, асуудал таби...

Ц-С. БАБУРШИН.
Хэжэнгын районой Худ...
совхозой тэрэан ажа...
арендна зэ...
даагша, агроно...

ҮЛГАТА...

...арюун тунгалаг. Аа... ...ааа, хонгжэн алтан энэ ... дэрэ. Гансал хабараа... ...м нараан элшэеэ элбэ... ...ажа, эндэхи намдуу... ...лон Съездын пр... ...ондоо хүлгөөтэй ... бии гэжэ һанууулна хэ... ...ментнүүдтэй, байгша... Эндэл ажаһуудаг һаа... ...релиин 9-нэй һуни... ...эндэ түрэлэн, удэнэн... ...болоһон ехэ аюулта... ...рим хүнүүд тоонто нюу... ...лонгуудтай үйлэ... ...ажаһууха дурагүй, он... ...хайшаагаар хүгжэ... ...шэ нүүнэй ха юм. ...руулһан телеграмма... ...иимэ байдал тогтоо... ...рэ депутадуудые та... ...бага һууринууд анха... Тус телеграмануд ... ...алдагдаһан байна. Клу... ...публикын партийна ... ...е клуб бэшэ, мүртэй ... ...гараа табиһан байн... ...екэшьегүй. Залуушуу... 1988 оной ноябриин ... ...юумэн — архиин элбэг... гэгдэһэн Грузидахи ... ...ехэ намнаад лэ. Бүсэ... тухай хоёр телеграм... ...туулаад ябадаг һэн. зал соо һуугшадта ... ...ябадаг.

Тус асуудалаар д... м

ТАНУ

...нь, ...но Советэй Президиумын Съездын ...даабаряар үнэн бичгийн документнүүдтэй, байцаалтын 9-нэй һүнгэлдэ... болоһон еһэ аюулгүйдэл... лонгуудтай үйлэдвэрлэлтэй... хайшаагаар хүргэгдэ... руулһан телеграммаа... рэ депутедуудые... публикын партийн... гараа табиһан байна... 1988 оной ноябрин... гэгдэһэн Грузидаа... тухай хоёр телеграмм... зал соо һуугшадта...

Тус асуудалаар... дай комиссиин бичиг... хай Съездын шийдвэ... зуб байһаниие мөрдөн... даһан документнүүдтэй... гэжэ М. С. Горбачев...

Арменийн бүлэг... дай зүгһөө Съездэй... умдэ дамжуулгадаг... да харюу үгэхэ гуй... депутат Ф. В. Довл... лэбэ.

Арменийн бүлэг... дай асуултада хариу... даабари Съезд пр... үгэбэ.

Депутат В. И. ... Съезд дээрэ табиһа... тобшолол, президиум... мандатна комиссиин... хандалгануудые, б... телеграммануудые х... хэ талаар мандатна... ажал ябуулга тухай... Съездын мандатна... түрүүлэгшэ Б. В. Гид... ларгашадай урда хэ...

Мандатна комиссин... лэгшын мэдээсэлые... анхаралдаа абаһан...

Т. Х. Гдлянай... СССР-эй Прокуратурин... дэлгын бүлэгэй ажал... тай холбоотой матери... шалгаха талаар комис... ридэл тухай дурадх... тат Р. Н. Нишанов... президиумэй зүгһөө... дуудта дуулгаба. Д... Н. В. Иванов, В. С. ... Э. Ю. Юсупов, Н. А... А. Г. Мухтаров болон... энэ асуудал зүбшөн... хабаадалсаһан байна.

Удаан саг соо ур... үгэ бүлаалдаанай... олонхиин дуулгаар ту... сиин бүридэл һай... байха юм.

Депутат А. Е. Карп... хэлэлгэтэй дашар... В. И. Ленинэй нэрэмж... хүүгэдэй жасын мун... риин хайшаагаар... дадаг тухай мэдээсэ... А. А. Лиханов хэбэ.

Энээгээр үдэшын эр... һудэлмэри түгсөө.

Июнийн 2-то СССР... дай депутадуудай съ... мэриеэ үргэлжэлүүлэ...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Б. Н. Ельцин. ТАСС-ай фотохроник...

Бага һууринуудые һэргээн хүтгөөе

...ЛГАТАЙ ГЭР, ТУЛГУУРТАЙ ХҮГШӨӨ...?

...н тунгалаг. Аа... ...н алтан энэ... Гансал хабараа... ...ан эдлэгээ элбэ... эндэхи намдуу... ...ондоо хүлгөөтэй... ...гжэ һанууулна хэ... ...ажаһуудаг һаа... ...турэһэн, үдэшэн... ...нуудт тоонто нют... ...уха дурагүй, он... ...нүүнхэй ха юм. ...байдал тогтоо... ...нууринууд анха... ...даһан байна. Клуб... ...б бэшэ, мүртэй... ...егүй. Залуушуу... — архиин элбэг... ...намнаад л, бүгэ... ...ябадаг һэн. ...ндэ байхаш... ...ажалшьегүй. Ха... ...ирхойтой болоо... ...аш. Сээнтэр руу... ...үзэ. Үдэшэлэн... ...маарууллжа, һам... ...ош ябажа бай... ...ааз эсэргэнэр үн... ...ин үриэгөө тоонто... ...а далда саша... ...ороолдоог бэлэй... ...депутадуудай Зэ... ...дкомой түрүүлэг... ...о В. Б. Михайлов...

...гоо 11 һуурининие... ...гжэ тролонобди. ...одо-Үшөөтэй, Дээ...

...дэ Бургалтай, Хулдат, Цаган-Уман, Бага-Нарин, Нюга, Тасархай, Уулзар, Зарубино гээд тооломоор. 2000 он болотор бага һууринуудые хүгжөөхэ программа зохеон табигданхай. Социально-соёлой талаар эдэмнэй һэргээгдэжэ байна. Соёлой, медицинын, байшангууд бодхоогдоно, ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха тушаан абалгын комплексно пунктнууд нээгдэнэ.

Гэхэ зуура огто юуншьегүй байлгаа бүхы шэнэ юумэн бии болоно гэжэ һаналтагүй ааб даа. Олондоонь эхин һүргуулинууд үдэлдэг, хаа-яашье һаань, клубуудтань кино харуулагдадаг байһан гээшэ.

Ажахынууд мүнөө олоһон оршо олзынгоо зарим хубие хэрэглэн, колхозуудайнгаа жэжэхэн отделениинүүдые гэхэ гү, али эгээл эдээхэн һуурининуудаа тэдэхэжэ, үндылгэжэ эхилбэ ха юм. Һүүлэй хоёр жилдэ соёгой, медицинын үдэлмэрилэгшэд — гол түлөб залуу зон олошорсо.

Райпотребсоюзда һаин эд бараанай ороходо, ехэнхи хубинь бага һуурининуудта эльгээгдэнэ. Районой түбэй больницада 1991 он болотор комплексно программа баталагданшхай.

Бага Нарин гэжэ шэнэ... ...ааг... ...ааг... ...ааг

ТОЛИ

БАГШЫН СЭДЬХЭЛЭЙ БАЯР-ШЭМЭГ

ЦЫРЕН-ХАНДА МУНКУЕВА аньхаНаа Наналаан, зовиНон хэрэгээ бэлдэлгэл Наладаг шиидэмгэй басаган ябаа. Таби гаран онуудаар дунда Нургуулиньаа байха долоон жэлэйшье Нургуулинууд хаа хаягаагүй хомор юм Нэн. Тиимэ-Нээ Цырен-Хандын Амгалантынгаа эхин шатын Нургуули дүүргэхэдэнь, тэрэниие табадахи класста аяар аймагай түб Хори абаашахань, айхабтар холо шэнгээр Цэмжэд эжыдэнь эгээн түрүүн Нанагдаа юм.

Тиигээд лэ, Цырен-Ханда Яруунын аймагай баруун захада, Үдэ голой урда бэдэ оршодог Үльдэргэ нютагай долоон жэлэй Нургуулида Нуража эхилээ Нэн. Эхин Нургуулияа эрхимээр дүүргэНэн басаган эндэшье эгээл ханалгатай, журамтай Нурэгшадай тоодо ороо Наагб даа. Тэрэ үеэ Обоотын үбэрэй Үльдэргын долоон жэлэй Нургуулида Яруунын аймагай Эгэтын МТС-эй гэхэ гү, али Зүүн-Үльдэргын сомон зублэлэй харьяата найман Нуурин, тосхонуудай үхибүүд сугларжа Нурадаг Нэн.

Цырен-Хандын долоодохиёо эрхимээр дүүргээд, саашдаа Нураха газарыка мун лэ шэлэгдэхээр байба. Ушарынь хадаа зүүлжээ 90 модондо оршоНон Яруунын түб ошоНхаар, баруулжаа жараад модондо байНан Хориёо ошожо Нураашань дээрэ Наааб даа. Тэндэ дунда Нургуулияа мун лэ магаалтайгаар дүүргэНэн Цырен-Ханда нютагаа бусажа, хэдэн жэлдэ совхоздоо, мун аньхаа найнгаа эхин Нургуулида худэлбэ.

Нютагайнгаа багашуултай харилсажа, тэдэнэртэ эрдэм мэдэсын, оршон тойрониие ойлгосо харасын эхин тэжээл үгэхэ гээшэ Нонишье, харюусалгатайшье хэрэг байна гэжэ ойлгоНон Цырен-Ханда ажалайнгаа саашанхи замые багшын мэргэжэлдэ зорюулхаар шиидэхэ Нэн.

Багша хүн гээшэмнай үхибүүдтэ зааха эрдэм ухеанай али нэгэн Налбариин эхин шатые эрхим Наймаар ойлгоНон мэргэжэлтэ байхаНаа гадна ажабайдалые мун лэ тордиНогүй мэдэхэ, дүршэлтэй байха ёНотой ха юм. Энэ үшэрта тэрэ Хориингоо дунда Нургуулиин дэргэдэхи педкласс дүүргэлэн мэргэжэлэйнгээ бэлэдхэлые баяжуулха, арьбажуулха зорилготойгоор Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтдай буряад, ород хэлэ, бэшэгэй таНагта заочноор Нуралсажа гараба.

ЭАЛУУ багшын намтар ажал хүдэлмэриин болоод өөрынь ухамай ажаллалгаануудаар ялала баян шэнжэтэй байгаа. Юуб гэхэдэ, Цырен-Ханда дайней болоод тээнэй Нуулэй үеын хохин хүхэ жэлнүүдтэ эгэшэтээ, ахатаяа хамта хонишоноор ажаллажа ябаНан Цэмжэд эжыгээ дахажа өөдөө богоНон юм. Үшөө нютагайнгаа эхин Нургуулинн Нурагша ябаха үеНөө, зунайнгаа амаралтын хаНеда, зуНалан таладаа буулаН эжыНгээ отарын хонидые отол адуулжа гарагша болэй. Тиихэдээ багахан мэшээг-туулмаг соо үдэртөө эзэржэ дүүргэхэ нооНо абажа ябахал даа. Хэдэн үдэр соо эзэрэНэн нооНоео монсог монсогоор мун лэ туулмаглажа, бэлшээридэ ябахадаа, үшөө нагаса эжыНгээ урлаНан хуушанай шэрэ яНан Ноёо зүүгээр бүхэли үбэлдөө эжыНгэшье, оерынгөөшье, мун бусадайнгаашье угеха, бериха оймНо, баарья гэН эдэ Нарагшадай Нараа Нараа Нараа